

A gândi cutezător

Ne aflăm într-un punct vital al evoluției noastre ; drumurile care au fost și care vor fi se clarifică net, trecutul și prezentul se adună prin ceea ce au mai bun spre a întemeia viitorul, istoria nu se mai consemnează retrospectiv, ci se construiește sub veghea lucidă, științifică a spiritului uman, purtăm istoria nu pe umeri ci în conștiință, fiecare pas nu mai cade în răspunderea destinului ci în răspunderea noastră omenească. Programul partidului este curajul de a gândi și de a înfăptui istoria, curajul de a privi prin lucruri și dincolo de lucruri, curaj pe care nu-l pot avea și nu l-au avut niciodată decât comuniștii. „A fi revoluționar, a fi comunist înseamnă a fi explorator îndrăzneț al noului, a privi întotdeauna înainte către ceea ce se dezvoltă, a gândi cutezător pe baza experienței revoluționare a maselor, a acționa pentru unirea efortului acestora în vederea transformării revoluționare a societății.“ A fi explorator îndrăzneț al noului, a privi întotdeauna înainte, a gândi cutezător — iată câteva din trăsăturile spirituale ale comunistului, așa cum sînt ele definite în documentul care luminează drumul spre intrarea în secolul al douăzeci și unulea al istoriei noastre. Sînt idei *reluete* și *întărite*, căci ele numesc precis condiția moral-spirituală a omului care clădește nu numai pentru sine, dar și pentru multele generații ce vor veni : „Comuniștii, toți constructorii socialismului din patria noastră trebuie să dovedească spirit cutezător în gîndire și în muncă, în întreaga lor viață, îndrăzneală și fermitate în promovarea noului...“ Cu legitimă insistență, Programul partidului vorbește cu îndrăzneala omului comunist, de gîndirea cutezătoare, de promovarea noului. Nimic mai adevărat, mai firesc, mai exact nu se poate spune despre spiritualitatea specifică a revoluționarului.

Dacă fiecare creator de bunuri materiale trebuie angajat în această explorare a noului, cu atît mai mult creatorul de bunuri spirituale se impune a fi el însuși un explorator al noului, un explorator *îndrăzneț*, cu spirit cutezător în gîndire și în creație, privind întotdeauna înainte către ceea ce se dezvoltă. Termenii sînt limpezi, fără echivoc, dar iată că nu o dată ni se întîmplă să ne surprindem cu privirea nu înainte, către ceea ce e nou și se dezvoltă, ci în urmă, către drumurile bătute, către formele învechite și comode, stăruind în a parcurge mereu aceleași trasee, în copierea unor experiențe consumate, cîrpind, reparînd, dar nu construind. A gîndi cutezător înseamnă și a gîndi *original*, liber de scheme și de prejudecăți, de dogme și de constrîngerii, așa cum este definită însăși gîndirea marxist-leninistă : „Teoria marxist-leninistă nu este și nu poate fi o concepție închisă, încheiată o dată pentru totdeauna, ea nu este o dogmă, nu poate elabora scheme valabile în orice condiții și pentru orice etapă.“ A gîndi cutezător înseamnă și a gîndi *profund*, dincolo de aparențe, căci îndrăzneala spiritului vine nu numai din desprinderea de tipare și dogme, dar și din capacitatea de a te sustrage ispitei aparențelor și de a explora în adîncime, către esențe. Uneori, fascinați de aparențe, pierdem tocmai sensul fundamental și definitoriu al lucrurilor, al mișcării sociale, al condiției umane. În sfîrșit, a gîndi cutezător înseamnă a gîndi nu numai sincron cu epoca, dar și a o devansa, vizionarismul nefiind o stare metafizică, ci, dimpotrivă, una dialectică. Marile opere artistice au dăinuit și prin aceea că au reflectat o realitate dintr-o perspectivă superioară acelei realități.

De aceea, și din multe alte motive, trebuie să ne întrebăm mereu dacă gîndirea noastră artistică este cu adevărat cutezătoare, dacă n-a înghețat, dacă n-a rămas înrobîtă

unor formule vechi, dacă nu parazitează confortabil pe trupul robust și hrănitor al tradiției, dacă nu îi este lene sau teamă să privească înainte către ceea ce se dezvoltă. În cazul particular al literaturii dramatice, nu cred că reprezintă o gândire artistică îndrăzneală adaptarea, readaptarea și amenajarea vechilor sau mai noilor tipare dramaturgice, revenirea la mereu același tip de personaje și de conflicte, concurența manualelor de istorie, în încercarea inutilă de a epuiza lista domnitorilor, după ce Delavrancea, Alecsandri, Hasdeu, Davila, Iorga, au dat totuși scrieri fundamentale în această direcție, după cum nici ambiția de a descrie realitatea, de a face iconografie scenică nu se poate numi spirit cutezător în creație. Sînt încredințat că literatura dramatică trebuie să exprime profund, curajos, angajat, problematica omului contemporan, or, asta nu se poate face prin folosirea nu știu căror scheme dramatice vechi, în care să fie înghesuite realitățile socialiste, ci prin crearea unor structuri dramatice noi. Nu este normal, în fond, ca structurile și formele noi, revoluționare în arta dramaturgică să apară în literatura unei societăți ea însăși revoluționară? Nu este mai firesc oare ca tonul îndrăznelii, al inovației artistice să-l dea dramaturgia socialistă, cu alte cuvinte, să exportăm inteligență artistică, noutate creatoare, cutezanță revoluționară, decât să le importăm? Gustul conservator, comoditatea în gândire, inerția, desuetudinea, schematismul nu pot fi proprii unei literaturi care este menită să reflecte realități revoluționare. Ca expresii ale unui spirit nou, îndrăzneț, piesele noastre de teatru au infinit mai multe șanse de a trezi interes atît publicului intern cît și celui de peste hotarele țării. Dacă în planul economiei am reușit să echilibrăm schimbul, exportînd din ce în ce mai puține materii prime și din ce în ce mai multe produse finite, de mare complexitate, nu văd de ce în cultură nu s-ar produce același fenomen, întregindu-se manifestările de artă populară, care se bazează

de un mare și binemeritat succes în străintătate, cu manifestări de egală valoare ale artei noastre culte, cu o tradiție de patru secole și cu momente de cea mai înaltă valoare, inclusiv în ultimele trei decenii. În definitiv, literatura noastră dramatică, întreaga literatură, dispune de un atu, care se cere doar a fi folosit cu talent, inteligență și curaj: *noul* în relațiile sociale, în climatul moral, în conștiință, acest factor inedit, care nu seamănă cu nimic din ceea ce a stat în obiectivul dramaturgiei pînă acum. Omul însuși este altul, în dubla sa calitate, de producător și proprietar, capabil să gîndească și să hotărască asupra destinului societății. deci un element de *structură*, care poate să genereze (și generează) un nou tip de dramaturgie. Dar nu o dramaturgie, așa cum o înțelege unii, fără conflict, fără dramă, hrănindu-se din replici juste puse cap la cap. Această literatură *există*, nu se mai pune problema construirii ei. Ea s-a constituit și are chiar și clișva clasici, pe care ezit să-i numesc pentru a nu ofensa cine știe ce ierarhii secrete, prezente probabil în mintea multor oameni ai scrisului. Această literatură are și un număr impresionant de titluri. Numai în ultimii doi ani au avut loc 90 de premiere cu piese românești noi. E foarte mult, dacă nu chiar prea mult, căci nu toate cele nouăzeci de piese noi sînt cu adevărat noi, nu toate cele nouăzeci de piese poartă spiritul unei gîndiri îndrăznețe, revoluționare, nu toate pătrund în conștiința spectatorului, nu toate vor rămîne în conștiința epocii, ca parte constitutivă a istoriei noastre contemporane, a spiritualității socialiste. Simplificînd ușor sensul unei legi de diamant a dialecticii, se simte nevoia celui salt care să marcheze trecerea cantității în calitate: nu atît piese multe, cît piese bune, profunde, adevărate, capabile să exprime în chip îndrăzneț, inteligent și emoționant problematica densă a epocii noastre revoluționare și capabile în același timp să treacă de la o rampă la alta. În spațiu și în timp.